

Дзюблюк Олександр Валерійович,
д.е.н., професор, зав. кафедри банківського бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Тези присвячено дослідженню ролі банківської системи, кредитна активність якої є потужним джерелом фінансових ресурсів для інноваційної діяльності як головного чинника стимулювання економічного зростання. Визначено переваги банків порівняно з іншими учасниками фінансового ринку, що обумовлює ключову роль банківської системи в інноваційному розвитку. Сформульовано сукупність інституційних та економічних заходів, реалізація яких на макро- і мікрорівні може сприяти активному залученню банківської системи до механізму стимулювання інноваційних процесів.

Ключові слова: *інновації, банківська система, кредитування інновацій, інноваційний проект.*

Ефективне функціонування висококонкурентних національних економік на інноваційних засадах можливе лише на основі належної фінансової підтримки. Тому надзвичайно важлива роль у цьому процесі належить саме банківській системі, кредитна активність якої може слугувати потужним джерелом фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності як головного чинника стимулювання інвестицій та економічного зростання.

Сучасний стан інноваційної сфери економіки України можна охарактеризувати як вкрай незадовільний, адже спостерігається постійна тенденція до скорочення витрат на наукові дослідження і розробки, зменшення питомої ваги підприємств, що здійснюють впровадження нововведень, а відтак має місце як зниження ефективності інвестицій зокрема, так і результатів економічного розвитку загалом. Однією із головних причин цього є недостатність фінансування інноваційної діяльності, що пов'язано із високою вартістю впровадження і освоєння нововведень, а також довготривалим періодом їх окупності, у зв'язку із чим підприємства, не маючи власних ресурсів, не спроможні активно провадити інноваційну діяльність. Тому наявність в країні ефективно діючого механізму спрямування фінансових ресурсів на інноваційні проекти можна вважати одним із ключових факторів успішного економічного розвитку. При цьому зарубіжна практика розвинутих країн – лідерів у запровадженні інновацій – свідчить, що даний механізм зазвичай охоплює два рівні – макроекономічний та мікроекономічний, відображаючи інституційні засади функціонування національної економіки, структуру банківської системи і особливості та інструменти фінансового ринку.

З огляду на недостатній рівень організації і функціонування у нашій країні небанківських кредитно-фінансових установ, слід наголосити, що саме банківська система нині може виступати єдиним інституційним елементом інноваційної інфраструктури, що володіє належним організаційним, технологічним і фінансовим потенціалом, достатнім для акумулювання і перерозподілу тих інвестиційних ресурсів, які необхідні для активізації інноваційного процесу в масштабах всього національного господарства. Саме у цій якості комерційні банки можуть розглядатися як основний ринковий інститут, що виступає організаційною і фінансовою основою генерування інноваційних процесів в економіці України.

Ключова роль банківської системи в інноваційному розвитку економіки, окрім їх фінансового потенціалу, визначається також цілим рядом вагомих переваг банків у порівнянні з іншими учасниками фінансового ринку. Зокрема, йдеться про: здатність банківських установ до реалізації індивідуального підходу до клієнтів, заснованого на виявленні та моніторингу їхніх потреб; можливості прийняття підвищених ризиків, що притаманні кредитуванню інноваційних проектів, в силу більшої диверсифікації кредитного портфеля і широкого набору інструментів ризик-менеджменту; наявність методик і навичок проектного аналізу; володіння гнучкими інвестиційними та кредитними технологіями; наявність досвіду взаємодії з міжнародними та іноземними фінансовими організаціями, органами державної влади, цільовими фондами, а також практика взаємодії на міжбанківському ринку, що важливо для розвитку ринку синдікованих кредитів.

У загальній системі фінансових посередників саме банківські установи володіють найбільш розвиненою інфраструктурою та кваліфікованим персоналом. Крім того, комерційні банки займають унікальну позицію в сфері акумулювання необхідної економічної інформації, часто володіючи відомостями, недоступними для інших економічних суб'єктів. Тому банки здатні відігравати вирішальну роль у процесі мобілізації ресурсів, виступаючи у якості інвесторів (а в ряді випадків і гарантів) здійснюваних інноваційних заходів. З-поміж усіх інститутів фінансового ринку саме комерційні банки мають найбільш потужну ресурсну базу, а відтак вони природно, в силу специфіки своєї діяльності, зацікавлені у поверненні кредитів і, відповідно, у здійсненні добросовісної експертної оцінки інноваційних проектів та отриманні ефективних результатів від інвестування коштів у ці проекти. У той же час нині має місце досить низький рівень розвитку кредитування банками інноваційних проектів, що пов'язано із коротким горизонтом інвестування та високими ризиками вкладення коштів у інноваційну діяльність. Проте підприємства, що реалізують інноваційні проекти, потребують саме довгострокових банківських кредитів, позаяк отримання доходу від завершеного проекту можливе лише після порівняно тривалого проміжку часу, що охоплює період від початкових наукових досліджень і розробок до виходу на ринок готової продукції, а саме у цей період підприємства можуть відчувати гостру нестачу грошових ресурсів на поповнення оборотних коштів і формування необоротних активів.

Водночас самі комерційні банки мають достатньо обмежені можливості надавати підприємствам довгострокові кредити на інноваційні проекти з огляду на відсутність довгострокових кредитних ресурсів і жорсткі процедури оцінки кредитних ризиків. Ресурсна база банків формується в умовах відсутності або обмеженості доступу більшості з них до зовнішніх ринків і структурного дефіциту ліквідності. У зв'язку із цим банки не в змозі у достатньому обсязі фінансувати довгострокові активи за рахунок короткострокових пасивів з тим, щоб не спричинити проблем із власною ліквідністю і платоспроможністю.

А тому з метою активного залучення банківської системи до механізму стимулювання інноваційних процесів необхідним є забезпечення цілого ряду інституційних та економічних умов, серед яких можна відзначити наступні: 1) створення дієвої системи довгострокового рефінансування з боку Національного банку; 2) розвиток правової бази та державної підтримки синдикуваного кредитування; 3) зміни у механізмі банківського регулювання і нагляду, спрямовані на стимулювання довгострокового кредитування; 4) реалізація заходів щодо збільшення строків ресурсної бази банківського сектора; 5) створення системи гарантування для інноваційного кредитування; 6) формування належної нормативної бази щодо сек'юритизації довгострокових інноваційних кредитів банків; 7) застосування ряду преференцій і пільг щодо банків, які надають кредити на інноваційні цілі; 8) формування належного набору кредитних продуктів, які забезпечують потреби інноваційної діяльності; 9) визначення специфіки умов і методів надання банківських кредитів на реалізацію інноваційних проектів; 10) активізація проектного фінансування у якості інструменту здійснення інновацій.

Система вказаних заходів, реалізованих як на макро-, так і на мікрорівні, загалом має сприяти формуванню оптимального бізнес-середовища, у якому банківська система має ширші можливості щодо активізації кредитування інноваційної діяльності підприємств за прийняттого рівня ризику. Завдяки цьому банківські установи можуть отримати належні стимули щодо формування власної кредитної політики уже із врахуванням інноваційної сфери економіки як привабливого напрямку розміщення грошових ресурсів, під який банками можуть бути розроблені належні кредитні продукти, специфіка котрих власне і визначає активізацію банківського кредитування інноваційної діяльності. Дана специфіка визначається обранням банківськими установами адекватних пріоритетів при виборі напрямів розміщення ресурсів у ті інноваційні проекти, які найбільшою мірою відповідають високим стандартам якості кредитного портфеля банків.

Список використаних джерел:

1. Трансформація банківської системи у контексті глобалізаційних викликів: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Vienna : Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2018. – 354 с.
2. Дзюблюк О.В. Інноваційні вектори розвитку банківської системи // Світ фінансів. – 2019. – №3. – с. 8-25.
